

misericordia nostra non sit regula divinæ misericordiæ, sed conditio, ut recte adnotavit et explicavit Maldonat., Matth. 6, et conditio in rigore necessaria tantum sit illa remissio, quæ est in præcepto, nihilominus cum imprecatio non sit necessaria, etiam posita hac conditione, sed aliis modis impediri possit, optimum consilium est, perfectissime implere hanc conditionem, quoad fieri possit, ut majori fiducia orare possimus.

32. *Sexta petitio de quibus temptationibus intelligenda sit.*—Sexta petitio est: *Et ne nos inducas in temptationem.* In quibus verbis certum est sermonem esse de temptatione quæ ad peccandum inducit, non de temptatione qua Deus bonos probat, sicut tentavit Abraham, Genes. 22. Nam illa tentatio, quæ est a Deo, bona est, et ideo petere non debemus ne in nobis fiat; unde potius orabat David: *Proba me, Domine, et tenta me*, Psalm. 25. Altera vero tentatio, quæ ad malum inducit, merito formidatur: de illa ergo intelligenda est hæc petitio, ut Patres exponunt. Et singulariter Hieron., Dialog. 3 contra Pelag.; August., Epist. 94, qui merito refutant Pelagium; ille enim dicebat per temptationem hic solum intelligi fortuitas occasiones malorum, quas nos prævenire aut vitare non possumus; nam proprias occasionses induceentes ad peccandum dicebat posse vinci a nobis nostro arbitrio, et ideo non esse necessariam orationem. Sed constat aperte, Christum loqui de temptatione peccati, tum ex proprietate vocis, tum ex contextu, tum etiam ex consonantia aliorum verborum Christi, Matth. 26: *Vigilate, et orate, ut non intretis in temptationem.* Dices: hoc modo Deus intenerator malorum est, Jacob. 1; quomodo a Deo petimus ne nos inducat in temptationem; vel, ut alia littera habet, *et ne nos inferas?* Respondetur, quia nec dæmon nos ad malum inducere valet, nec nos illi consentire, nisi Deo permittente, possumus, ideo a Deo petimus ne hoc in nobis vel a nobis fieri permitat; hunc enim sensum habent illa verba, juxta usitatum loquendi modum Scripturæ, quem in lib. 2 de Auxiliis, cap. 3, 4 et 5, late declaravimus.

33. *An solum hic petamus ne vincamur temptatione?*—*Ratio conclusionis pro parte negativa.*—Dubium autem est quid his verbis petamus, an solum ne nos permittat consentire temptationi, vel etiam ne nos permittat tentari. Nam D. Thomas, d. 83, art. 9, expresse dixit: *Per quod non petimus ut non tentemur, sed ut a temptatione non rincamur, quod est in ten-*

tationem induci. Estque expositio satis communis inter Patres, ut patet ex Cyrillo, Hilario, Augustino, Ambrosio, et Cassiano, locis supra citatis. Et ratio esse potest, quia tentari non est malum, imo potest esse utile, si gratia protegit, ne temptatione cadamus, juxta illud Jacob. 1: *Beatus vir qui suffert temptationem.* Unde Chrysost., Homil. 20 in Matth.: *Docet (inquit) non quidem nos recusare certamina, sed in ea audacius non insilire.* Atque ita Patres colligunt ex hac petitione necessitatem gratiæ ad vincendas temptationes, ut patet ex Cypriano supra, et ex Augustino frequenter contra Pelagium. Nihilominus alii putant utrumque peti, quod sentiunt Tertull., Gregor. Nyssen., Chrysost. Et in hanc partem inclinant magis moderni expositores, quia licet tentari non sit malum, est tamen periculoso, et ideo a nobis cavendum, quantum in nobis est, propter nostram infirmitatem, et ideo merito cupimus, et petimus etiam non tentari. Credendum est autem Christum voluntisse, ut per hæc verba petamus quicquid sancte petere possumus, si per illa verba potest proprie significari; at totum hoc proprie significatur per illa verba, quia non solum dicimus induci in temptationem, cum vincimur, sed etiam cum pugnare cogimur. Confirmatur hoc ex verbis Christi, Matth. 26: *Spiritus promptus est, caro autem infirma.* Quibus consonat Cyprianus supra, dicens per hanc petitionem admoneri nos infirmitatis et imbecillitatis nostræ; ergo hanc cognoscentes infirmitatem, non solum petere debemus ut non vincamur, sed etiam ut non tentemur.

34. *Auctioris sententia.*—Ego vero, licet dissensio magis sit in verbis quam in re, in priorem sententiam inclino: primo, quia nunquam tentari, vel est impossibile, vel præter legem ordinariam Dei; nam si sit sermo de interna temptatione et humana, hæc non potest auferri, nisi auferatur fomes, quod est præter legem ordinariam; similiter nunquam tentari a dæmonie, quasi miraculosum esset; ergo non id petimus per illa verba; ergo cum absolutus sit sermo de temptatione, non potest comode intelligi de carentia temptationis. Secundo, sicut tentari periculoso est, ita potest esse fructuosum juxta illud: *Virtus infirmitate perficitur.* Ergo neutrum simpliciter est petendum, scilicet, tentari, aut non tentari; ergo hic non est sensus hujus petitionis. Tertio, quia alias non parum enervaretur hoc testimonium contra Pelagianos: nam si petimus non tentari, jam petimus id quod non est in

nostra potestate, quod Pelagiani contendebant; et ita dicere possunt hoc modo satisfactum iri huic orationi, quia licet per nos possimus (ut aiebant) vincere temptationem, nihilominus, propter periculum, bonum est non tentari, et id peti, cum hoc non pendeat ex nostro libero arbitrio. Cum ergo Patres hoc testimonium urgent contra Pelagium, docent nos petere ne temptationi succumbamus. Et per hoc aiunt maxime nos admoneri infirmitatis nostræ, quia licet simus liberi, vincimur temptatione, nisi gratia adjuverem.

35. *Petimus ne in temptationem incidamus.*—Dico ergo postulare ne in noxiā temptationem incidamus; nam, ut dixi, hæc posteriores petitiones sunt de malo cavendo; talis autem temptatione grave malum est; quæ vero non est noxia, potius habet rationem boni. Dicitur autem temptatione noxia, quæ nos est superatura; de tali autem verum est postulare nos, tum ne illa vincamur, tum etiam ne illam patiamur: tamen si quis consideret, hæc duo respectu ejusdem temptationis in idem recidunt; nam qui tali temptatione impugnatur, vincitur, alioqui noxia non est; supponebatur autem futura noxia in præscientia Dei; ergo quia credimus ipsum optime nosse quæ temptatione futura sit noxia, ideo petimus ut nos in illam non inducat. Et ita optime declaratur propria hujus verbi; tunc enim maxime tribui sollet Deo id quod permittit, ac si faceret, quando ex certa præscientia, et non obstante mala previso, illud permittit.

36. *An septima petitio sit ab aliis distincta.*—Atque ex dictis constat, omnes has petitiones explicatas distinctas esse, ac subinde nullam esse posse quæstionem de numero senario petitionum. De septima vero, quæ his verbis proponitur: *Sed libera nos a malo,* potest esse nonnulla dubitatio. Primo, quia Lucas illam omisit; secundo, quia per malum ibi non videtur intelligi, nisi peccatum; nam malum pœnae non est simpliciter malum, neque carentia ejus tam absolute postulanda est; liberatio autem a peccato sufficienter per duas posteriores postulata est; tertio facit, quia non dicitur, *et libera;* sed dictum est, *sed libera;* per quam particulam adversativam indicatur, hæc verba non continere diversam petitionem, sed explicationem præcedentis. Nihilominus communis sensus Doctorum est, has petitiones septem esse, et consequenter hanc ultimam esse distinctam a præcedenti. Hæc fuit sententia August., in Enchir., c. 415, et

lib. 2 de Serm. Domini in Monte, cap. 9, 10 et 11, quam secuti sunt Beda, Anselm., Rupert., S. Thomas, et cæteri Theologi, et Bonav. in libr. 7 de Proces. Relig., cap. 4, et in libr. de Mystica Theologia, cap. 2, p. 2, et in Opusc. circa orationem Dominicam, tom. 2, et Hugo Victor., lib. 2 Allegor. in Matth. 6.

37. *A quo malo liberari postulemus.*—*Prima sententia.*—*Secunda.*—*Tertia.*—*Quarta.*

—Hac ergo sententia tanquam veriori supposita, variae sunt expositiones, quod sit illud malum, a quo liberari postulamus. Primo, Tertullianus dæmonem intelligit, quod etiam indicant Chrys., Euthym., et alii in Matth.; Ambr. et Cassian. supra, estque probabile, quanquam hoc modo parum erit diversa hæc petitio a præcedenti, nam liberari a dæmonie et a temptatione ejus vix differunt. Secundo, Aug. supra, per malum intelligit peccatum, significatque Chrys., Hom. 14 Imperfecti. Sic autem ad distinguendas petitiones, oportet dicere in sexta peti ne tentari permittamur, in hac vero, ut si tentari permittimur, a malo illius, id est, a consensu illius liberemur. Hoc autem modo parva est distinctio. Tertio, Bonav., in primo loco supra citato, exponit de malo damnationis aternæ. At hoc satis videbatur postulatum, et petendo ut peccata commissa remittantur, et ut in nova non incidamus. Quarto, D. Thomas, in d. art. 9, dicit hoc malum esse pœnalitatem præsentem, quæ impedit sufficientiam hujus vitæ; et favet Cyprianus, qui universe intelligit liberationem ab omni malo; id enim videtur intelligendum de pœnalitatibus hujus vitæ, ut hæc petitio sit diversa a præcedenti. Petimus autem liberari ab his malis, non solum quatenus ad peccatum inducunt, sed etiam ut majus bonum, majoremque cum Deo conjunctionem impediunt. Atque ita dixit Bonaventura, in expositione hujus orationis, in quinta petitione postulari liberationem a malis præteritis, in sexta a futuris, in hac vero ab omnibus præsentibus malis, quæ nos vexant. Quod videtur sumpsisse ex verbis Ecclesiæ, quæ dicit sacerdos in missa post expletam hanc orationem:

Libera nos, quæsumus, Domine, ab omnibus malis, præsentibus, præteritis, et futuris, etc.

38. *A ritu hujus malis liberari petimus.*—Unde probabilius est per hæc verba etiam postulari liberationem ab omnibus temporibus incommodis, peste, fame, bello, et similibus; oportuit enim ut Christus etiam nos doceret a Deo esse sperandam et petendam liberationem ab omnibus his malis, quia ipse

solum potest nos liberare, et rogatus facit, quando expedit nobis; haec enim conditio per se est inclusa in petitione, et ideo explicari non oportuit. Atque ita non est inconveniens, imo per se maxime decens, ut sicut in hac oratione prius petimus a Deo bona spiritualia, et postea liberationem ab spiritualibus malis, ita etiam postquam petivimus necessaria bona hujus vitae, petamus similiter liberationem a contrariis malis. Neque etiam obstat quod Lucas hanc petitionem prætermiserit, nam etiam omisit tertiam, licet sit distincta a duabus primis.

39. *Objectioni satisfit.* — *Evangelistæ verba in concordiam reducuntur.* — Quamvis ergo haec petitiones explicite factæ distinctæ sint, virtute quædam in aliis continentur, et ideo sine incommodo aliquæ omitti potuerunt, ut notavit August. in Ench., c. 413; ex narratione autem Matthæi certum est, omnes fuisse a Christo expresse traditas. Fieri vero potuit ut bis fuerit a Christo Domino haec doctrina tradita, semel juxta narrationem Matthæi, et iterum juxta Lucæ; neque enim oportuit eadem semper æque expresse et æque tradi, quod placuit Ruperto, estque probabile. Quamvis autem ponamus semel tantum eam tradidisse, credendum est eam simul, seu in eadem concione, et quasi uno contextu docuisse; alioqui fuisse haec forma non immediate, et integre a Christo composita, sed ab Evangelista Matthæo ex variis concionibus concinnata, quod dici non potest. Neque propterea Lucas reprehendi potest, eo quod alias particulas omiserit, quia neque illas excludit, seu additas fuisse negavit, nec tenebatur omnia integre referre. Et fortasse non sine mysterio et fructu id fecit, vel ut doceremur recogitare et intelligere quid singulæ petitiones virtute contineant, et quam connexionem inter se habeant, ut Augustinus indicavit; vel ut disceremus hanc orationem magis nobis esse datam propter docendas res, quas petere debemus, quam propter verba, ut Beda in Matthæum significavit.

40. *Particula Amen quid significet.* — *Primus modus explicandi an haec oratio dicatur in persona Ecclesiæ.* — Tandem addit Matthæus, Christum Dominum conclusisse hanc orationem illa particula *Amen*, de qua nonnulla tetigi in 3 tomo tertiae p., disp. 83, sect. 1, ubi dixi, licet alias significaciones habeat, tamen cum in fine orationis additur, significare consensionem et affectum ad orationem factam, quam significationem inter-

pretantur Patres, quos ibi retuli, per hoc verbum *fiat*. In hoc ergo sensu in praesenti sumitur. Hinc vero cogitare potest aliquis, hanc orationem per se, et ex vi suæ institutionis dicendam esse a pluribus, ab uno in persona aliorum, qui in fine assentient, dicendo *Amen*: hic est ecclesiasticus usus illius particulae, ut sumitur ex Paulo, 1 ad Cor. 14. Unde etiam cogitari potest, orationem illam non dici a fidelibus in persona propria, sed in persona Ecclesiæ; quod etiam videtur dicere D. Thomas 2. 2, q. 83, art. 16, ad 3; neutrum tamen verum est, in illo sensu intellecta illa particula, neque ex ea colligitur. Duobus ergo modis intelligi potest quod oratio illa dicatur in persona Ecclesiæ, objective scilicet vel subjective (ut ita brevitatis causa dicam); objective appello, quia fieri debet pro tota Ecclesia; et hoc est verum, et hoc modo vocatur a Cypriano haec oratio non privata, sed publica; et hoc solum intendit D. Thomas, ut art. 7, ad 4, clare explicuerat. Hoc tamen non obstat, quominus haec oratio ab unoquoque fideli in propria persona dicatur, quia singuli debemus pro omnibus orare.

41. Altero ergo modo intelligi potest, ut haec oratio proferatur in persona Ecclesiæ, quasi representative, et ministerialiter, quod voco subjective. Et hoc quidem potest esse verum, quando Ecclesia ita instituit, ut in Missa, et in Canonico officio. Non est tamen verum, si intelligitur id esse necessarium, aut esse ex institutione Christi: hoc enim nullo fundamento nititur. Quando enim Christus dixit, *sic ergo vos orabitis*, ad singulos locutus est, et ordinarium modum orandi private, et in propria persona docuit. Unde haec oratio facta ab existente in peccato mortali non magis habet ab Ecclesia vim aliquam, vel auctoritatem impetrandi, quam aliæ privatæ orationes ejusdem peccatoris. Neque aliud colligitur ex particula, *Amen*: non enim addita est, ut alter respondeat, sed ut ipsemet orans seipsum excitet, et quasi reflexione quadam affectum, ac desiderium suum omnibus petitionibus factis adjungat.

CAPUT IX.

DE ALIIS FORMULIS ORANDI AB ECCLESIA USITATIS.

1. *An oratio privata possit fieri vocaliter quacumque forma.* — *Officium et litanie B. Virginis.* — Quamvis in oratione omnino pri-

vata unusquisque possit uti, absque culpa, quacumque pia forma orandi, etiamsi auctoritate publica confecta non sit, dummodo vel per propriam scientiam, vel auctoritatem sufficientem et probabilem constet in tali forma orandi nihil vel sanæ doctrinæ repugnans, vel a religione alienum contineri, nihilominus securius et utilius est uti aliqua forma ab Ecclesia approbata, qualis est illa quæ habetur in officio Beate Mariae Virginis a Pio V approbato. In quo non solum officium Virginis, sed etiam multa alia officia, et orationes variæ continentur. Et idem est de quibuscumque precibus auctoritate pontificia approbatis extra illud officium, ut est litania Virginis Lauretanæ, quam Clemens VIII approbavit, etiam prohibendo usum aliarum, scilicet, publicum in Ecclesia, nam privatas orationes non prohibit.

2. *Ratio afferatur.* — *Quas orationes Episcopi, et superiores possint approbare.* — *Constantini oratio.* — Ratio autem clara est, quia per se malum non est uti determinata forma verborum, ut probat exemplum Orationis Dominicæ, et est per se evidens, quia in hoc nulla appareat deformitas, et potest habere multas utilitates, quales sunt scire quid pertendit sit, vitare multiloquium, excitare devotionem, et similia, quæ ex Patribus recte attigit Alex. Alens., 4 p., q. 26, memb. 3, art. 2, § 2. Aliunde vero non est prohibitum uti alia forma verborum, distincta ab illa quam Christus tradidit, ut supra, c. 4 hujus libri, ostensum est; ergo privatim uti liebit forma orandi per privatam scientiam satis cognita et examinata, publice vero forma approbata per Ecclesiam. Imo si usus non sit adeo publicus, ut sit universalis pro tota Ecclesia, sufficiet approbatio Episcopi, vel alterius legitimus superioris, quia hoc non inventur per canones prohibitum. Hic autem usus tam est antiquus, ut referat Euseb., lib. 4 de Vita Constantini, cap. 19, Constantimum omnes milites suos induxisse simul ad orandum die Dominicæ, eisque formulam precandi dedisse, quam c. 20 his verbis refert: *Te solum Deum agnoscimus, te regem profitemur, te adjutorem invocamus, per te victorias consecuti sumus, per te hostes superavimus, abs te et presentem felicitatem conseculos fatemur, et futuram adepturos speramus; tui omnes supplices sumus; abs te petimus, ut Constantinum imperatorem nostrum una cum piis ejus liberis quam diutissime nobis salvum et victorem conserves.* Ad hunc ergo modum, licitum per

solet poni Symbolum Apostolorum, sed illud non continet formam orandi, sed confitendi fidem, et ideo in materia de Fide potius tractandum est. Tertio ergo loco nos ponimus Litaniæ Virginis ac Sanctorum. De his ergo pauca dicimus propter haereticorum importunitatem. Cætera vero officia, vel orationes, aut ritus precandi, quæ habentur in dicto officio Pii V, sumpta fere sunt ex officio canonico Ecclesiæ, et eamdem cum illo proportionem servant in psalmis, hymnis, canticis, lectionibus, antiphonis, versibus, et orationibus; et ideo nihil hic dicere oportet, nam quæ libro sequenti dixerimus de officio canonico, cæteris similibus precatiōibus erunt communia.

4. *De Salutatione Angelica.* — *Salutatio Angelica duabus partibus constat.* — *Cur angelus in salutatione Marie nomen omisit.* — Duabus partibus haec oratio constat, scilicet salutatione ac laudatione Beatissimæ Virginis, et petitione ad eamdem proxime facta, quæ in Deum tandem refundatur, in quo genere compositionis haec oratio Dominicam imitatur, quod ad illius laudem et commendationem spectat. Prior pars tota ex Scriptura sumpta est, nam illa verba: *Ave gratia plena, Dominus tecum, Angeli sunt Virginem salutantis apud Lucam; nomen autem Maria, licet in ista salutatione ab Angelo non sit prolatum,*